

NEMÁME ALTERNATÍVA planéta B neexistuje

V našom kalendári existuje jeden špeciálny deň. Je to 22. apríl, ktorý OSN ešte v roku 1971 vyhlásila za Deň Zeme. Tento sviatok je ekologicky motivovaný a upozorňuje ľudí na vplyv ničenia životného prostredia, ale aj kroky, ktoré podnikáme na jej ochranu.

Počúvame o tom na každom kroku – klimatická kríza, energetická náročnosť, drancovanie surovín, ale aj recyklovanie odpadu, šetrenie materiálmi, zelená energia. Pojmy, ktoré sa k nám dostávajú takmer denne. Ako to teda je s našou planétou? Máme si robiť obavy? Čo ju najviac poškodzuje a ďalšie otázky sme položili geológovi a geochemikovi **PhDr. Pavlovi Simanovi, PhD.** z Ústavu vied o Zemi Slovenskej akadémie vied.

■ **Čo by sme si mali ako prvé spojiť s pojmom Deň Zeme?**

Každý človek by si mal predovšetkým uve-

domiť, že nemáme alternatívu, neexistuje žiadna planéta B. Máme iba našu planétu Zem, do ktorej sme za ostatných sedemdesiat rokov vniesli dosť veľký chaos. Zasahujeme do všetkých jej sfér. V tento deň si je treba uvedomiť, že človek nie je oddelený od prírody a takto by sme sa mali aj správať.

■ **Prečo hovoríte práve o posledných sedemdesiatich rokoch?**

Je to obdobie, v ktorom zaznamenávame veľké technologické zrýchlenie. Naše technológie a všetko, čo s tým súvisí, napreduje až exponenciálnym rastom. Obrovský boom a nárast technológií a našej

produkcie nastal práve za posledných zhruba sedemdesiat rokov.

■ **Môžete porovnať, čo naši predkovia vedeli a robili a čo na druhej strane my, niežeby sme nevedeli, ale nerobíme?**

V prvom rade, naši predkovia viac lipli na pôde. To je veľký rozdiel, ako oni a my narábame s poľnohospodárskou pôdou. Máme pretechnologizované poľnohospodárstvo, aby nás uživilo. Farmy v rozvinutých krajinách sú dnes akési technologické giganty. Využíva sa chémia a všetko, čo s tým súvisí. Podľa posledných výskumov sme sa nedotkli už len troch percent súsie na tejto zemeguli. To je alarmujúce. Strácame vlastnú krajinu, vytráca sa prírodný kolobeh krajiny, vytráca sa rozmanitosť krajiny – biodiverzita, degradujú biotopy.

A ďalším príkladom rozdielu medzi predkami a nami sú plasty, ktoré oni ešte nepoznali. Produkcia plastov sa stále stupňuje, biodegradovateľnosť zatiaľ nie je na takej úrovni, aby to stačilo. Mám skúsenosti z Ázie, z krajín ako Tibet, Bhután, Nepál – ľudia tam boli zvyknutí, že príroda si poradí so všetkým, čo do nej odhodí. Keď tam prídete dnes, všetko je zamorené plastovými vreckami, taškami, fľašami, lebo príroda sa s týmto nevie vyrovať, plasty sa nerozložia ani za stovky rokov. Plasty, chémia, celkové správanie sa ku krajine – to je úplne niečo iné, ako to robíme my oproti našim predkom.

■ **Čo z našej planéty berieme najviac a čo nás najviac ohrozuje pri takomto postupe?**

Zem nemá nejaké „povolené“ hranice prečerpania. To, čo si zem šetrila milióny rokov – ropu, zemný plyn, fosílnu palivú, my spotrebujeme hlavne v posledných de-

saťročiach obrovským tempom. S tým súvisí aj to, že ak chceme hľadiť na zeleňšiu budúcnosť, musíme sa viac orientovať na obehové hospodárenie. Celú ekonomiku poňať iným spôsobom, pretože zem nemá zdroje ani na to, čo naše technológie momentálne dokážu, alebo čo my spotrebujeme na to, aby sme technológie posúvali dopredu. Napríklad spotreba niektorých prvkov Mendelejevej sústavy prvkov má narášať do roku 2050-2060 až x-násobne, o niekoľko tisíc percent. Ale naša planéta nemá tie zdroje. To si musíme uvedomiť a získať sekundárne suroviny z toho, čo tu máme.

■ **Čo by mala robiť spoločnosť ako taká, ale aj každý z nás denne, aby sme planétu naozaj chránili?**

Stále opakujeme, že Čína a India sú najväčší znečisťovatelia ovzdušia a producenti skleníkových plynov. Ale pri celkovom pohľade, odkedy prišlo k technologickému pokroku, najväčšími znečisťovateľmi planéty sme my, vyspelé krajiny – Európa a Amerika. My, čo sme tie technológie aj začali používať a kde sa vyrába nadprodukcia. Je na nás, aby si každý človek uvedomil – potrebujem všetko, čo kupujem? Stále nový mobil, nové auto..., veľakrát to nepotrebujeme. Nedávno som v Afrike videl, kde končia veci našej nadspotreby. Polovica detí chodí v tričkách futbalových hviezd, ktoré sú z umelých materiálov, syntetiky. Jeden z obrovských zdrojov znečistenia je práve priemysel rýchleho ošatenia. Každý by mal začať u seba. Kúpíte si síce bavlnené tričko za 3 či 5 eur, no po pár praniach ho môžeme vyhodit. Ale jeho výroba je zaťažujúca životné prostredie. Je toho strašne veľa, na čo sme už zvyknutí, čo potrebujeme. Ale nie nevyhnutne každý deň.

TÍVU,

DEŇ ZEME

Oslavujeme ho každoročne 22. apríla. Tento sviatok si pripomínáme už od roku 1970 a jeho cieľom je zvýšiť povedomie o environmentálnych problémoch a motivovať ľudí k ochrane našej planéty.

Bola to reakcia na rozsiahle znečisťovanie a poškodzovanie životného prostredia. Tento deň má ľuďom pripomínať závislosť na zdrojoch: Našu priamu naviazanosť na dary Zeme, ako sú voda, pôda a vzduch. Ekologickú zodpovednosť: Potrebu triediť odpad, šetriť energiou, sadiť stromy a chrániť biodiverzitu. Klimatickú zmenu: Nutnosť riešiť globálne otepľovanie a prechod na zelenú energiu.

Pre rok 2026 bola vyhlásená svetová téma „Naša sila, naša planéta“ (Our Power, Our Planet). Kampaň kladie dôraz na silu komunít a jednotlivcov pri presadzovaní environmentálnych zmien, bez ohľadu na politickú situáciu. Cieľom je výzva na prechod k obnoviteľným zdrojom energie a obnovu environmentálnych záruk, ktoré chránia verejné zdravie a klímu.

Je najvyšší čas začať sa správať ku krajine ľudsky, lebo sme súčasťou prírody a krajiny. Doma môžeme aspoň separovať a nenakupovať to, čo nepotrebujeme, toľko vecí. A keď ideme do prírody, aby sme sa na turistike správali ako treba, teda čo si do lesa prinesiem, to si aj odnesiem.

■ **Podľa vás má zmysel separovanie aj v domácnostiach? Modré, žlté, hnedé kontajnery na jednotlivé komodity by ľudia mali brať vážne?**

Určite to má význam, ale s tým súvisí aj nastavenie ekonomiky štátu a hospodárenie. Aby, keď si človek už dá tú námaľu a separuje, nech sa to dotiahne až do konca, aby ten produkt nekončil v spoločnej spalovni. Keď sa pozrieme na to, ako naša planéta vyzerá v tých častiach, kde nie sú zvyknutí na nejaké triedenie alebo recykláciu, vidíme, že plasty zamerujú vlastne všetko. V oceáne nám vznikol obrovský priestor plný našich plastov. Potrebujeme znížiť našu spotrebu.

My sme jednou z mála krajín na svete, aj podľa parametrov OECD, kde máme dostatok vody. Ale nemusí tak byť stále. Ak si tú vodu nebudeme chrániť, naše zdroje na Žitnom ostrove a v ďalších častiach Slovenska, tak tiež môžeme mať veľké problémy. Vďaka rozmanitosti našej krajiny máme dostatok prírodných zdrojov. Nie surovín, ale lesov, vody. Keď si to zdevastujeme, čo necháme pre ďalšiu generáciu?

■ **Ako sa pozeráte na to, že pitnú vodu u nás používame na všetko – umývanie, splachovanie, polievanie?**

Niektorí architekti a developeri sa už snažia robiť cirkuláciu tzv. šedej vody, ale

chýba nám na to celá infraštruktúra. Žijeme v 21. storočí a na Slovensku nemáme stále odkanalizované veľké územia. Bohužiaľ, sú to práve tie, ktoré ležia pri zdrojoch pitnej vody tu, na juhu. Nemáme dotiahnuté vodovody vo všetkých domácnostiach, nemáme základnú infraštruktúru. Na to by sa malo myslieť do budúcnosti a vybudovať aj infraštruktúru pre „šedú“ vodu. Lebo vody môže byť naozaj nedostatok. Mení sa naša klíma, predlžujú sa obdobia sucha, potom prídu obrovské dažde, lebo oceán je veľmi teplý, vyparuje sa z neho voda, následkom sú mohutné dažde, čo znamená záplavy, povodne. Zasiahli sme do všetkých sfér zeme, čiže aj do hydrosféry aj atmosféry takým spôsobom, že sa celý systém otepľuje a potom sa narúšajú aj tie cykly, ktoré s tým súvisia.

■ **Venujete sa zemi, geológii, ale čo je pre vás na zemi najkrajšie?**

Obrovská rozmanitosť prírody. Pri mojom povolání som mohol navštíviť strašne veľa regiónov, krajín. Priznávam, že aj ja robím uhlíkovú stopu, ale chodím na také dovolenky, kde nechodia turisti. Túžil som vidieť indonézske koralové útesy, ktoré sú ešte zachované, je tam život, tak som si ich bol pozrieť. Pracoval som v Ázii a príroda je tam úžasná.

■ **Keď niekam prídete, na niečo narázate, čo vás dokáže prekvapiť, čo nečakáte?**

Prekvapiť? Možno to, ako sa k tej prírode stavíme. Aj v odľahlých kútoch sveta som videl množstvo odpadu. Na druhej strane ma veľmi teší, keď ľudia pristupujú k životu a prírode s úctou. Veľmi obdivujem ázijské filozofie a tam je ten vzťah človeka k prírode trochu iný, než na čo sme zvyknutí napríklad v Európe. Mal som projekt aj v Japonsku a Japonci sa k prírode správajú tak, aby ju zachovali čo najviac. Majú problémy s priestorom a tak sa snažia sa správať čo najefektívnejšie, najlepšie, najšetrnejšie k prírode. No príjemne ma prekvapilo, keď som sa po desiatich rokoch znovu vrátil do Číny, videl som, aký obrovský pokrok urobili aj pokiaľ ide o investície do ekológie, enviromentalistiky. A v Indii to isté. Keď sa tam človek vráti s odstupom času a vie si to porovnať, tak ten rozdiel je badateľný. Tieto krajiny sa už snažia vzdelávať aj svojich obyvateľov, ako narábať s odpadom.